

Síj keltével' kémgéje.
B/Arany K
A/jal K
Kaj G
Kajal W
Kémgéset hiálkessél,
A' híz majd nem elfordul;
Keltével fénylő gyöngy kovácsban
(Kovács K
telkeri!)

Diadalmi holttyai;
Lábal il ezen hűp telenyel
lebegő gyors szásnyai;))

Y minden erőtelj bémálandó
Y magatan és kelenen jár
Egy kelenő kűvetyben;
E mitalandó kelenen!
Lélek, kivel kár katalmát
De rajta kyerett diadalmát.

97/2297/3
8330 VESZPRÉMI MŰZEUM
Szent István tér 2.
Tel. 52-020

KISFALUDY SÁNDOR

Kisfaludy Sándor

PANNON
PANTEON

VESZPRÉM MEGYEI MŰZEUMI IGAZGATÓSÁG 1990

*Gegründet is das Reich der Ewigkeit;
In Lieb' und Friede endigt sich der Streit;
Vorüber ging der lange Traum der Schmerzen;
Sophie ist ewig Priesterin der Herzen.*

NOVALIS¹

*Reines Herzens zu sein
Das ist das Höchste,
Was Weise ersannen,
Weisere taten.*

HÖLDERLIN²

KISFALUDY SÁNDOR ÉLETRAJZI ADATAI

1772. szeptember 27-én született Sümegen.

1783–88 – a győri bencés gimnáziumban tanul.

1788–91 a pozsonyi királyi katolikus akadémián filozófiát és jogot hallgat.

1791–92 telén Téten, apja mellett gyakornokoskodik.

1792 tavaszán kadétnak jelentkezik, huszárezrede Erdélyben, az Udvarhely vármegyei Etéden állomásozik.

1792 végétől hadnagy a bécsi magyar testőrségnél.

1795. szeptember 4-én családja látogatására indul, a badacsonyi szüreten találkozik a húszéves Szegedy Rózával.

1796-ban kizárják a testőrségből és a milánói ezredhez helyezik. Az év farsangján hazatér elbúcsúzni, Gógánfán megkéri Szegedy Róza kezét, aki elutasítja.

1797 tavaszán elindul új állomáshelyére, május 8-án érkezik Milánóba, ahol június 29-én francia fogságba esik, onnan Provance-ba, Draguignan-ba viszik. Itt megismerkedik Caroline D'Esclapponnal, eredetiben olvassa Vergilius, Tasso, Petrarca, Rousseau, La Fontaine és mások műveit. Megírja *Naplóm és franciaországi fogságom története* című munkáját.

1796–97 telén Klagenfurtban tartózkodik, majd egy Rajna menti sereghez vezénylik.

1799 júniusában lemond tisztii rangjáról, kilép a hadseregből, októbertől Téten, a szülői házában van.

1800 januárjában oltárhoz vezeti Szegedy Rózát, formai okból májusban újra esküsznek.

1801 – *Himfy szerelmei, A kesergő szerelem.*

1807 – *Himfy szerelmei, A boldog szerelem, Regék a magyar előidőkből.*

1809 – Napóleon seregei elleni nemesi felkelésben a lovas insurgensek őrnagya, a nádor szárnysegédje. Felkérésre két éven át írja a fölkelés történetét, amelyet sohasem adnak ki.

1816 – *Hunyadi János. Dráma öt felvonásban.*

1825–26 – *Az Eredeti Magyar Játékszín: Az emberi szívnek örvényei, Dárdai-ház, Kun László, A lelkes magyar lány. Színművek.*

1820 – Regéiért Marcibányi irodalmi pályadíjat kap.

1830–31 – A balatonfüredi színház alapítását és építését szervezi. A füredi színház

1831. július 2-án megnyílik.

1830. november 17-én az Akadémia tagjává választja.

1832. május 18-án Szegedy Róza halála.

1834 – az Akadémia évi nagy jutalmát megosztva Vörösmartyval kapja.

Ez évben újra nősül, feleségül veszi a húszéves Vajda Amáliát.

1841 – Vajda Amália halála.

1843. március 17-én Kisfaludy tiszteletére dalünnepet rendeznek Pesten.

1844. október 28-án halt meg Sümegen.

H I M F Y' S Z E R E L M E I.

A'

KESERGŐ SZERELEM.

*Del vario stile, in ch'io piango, e ragiono
Fra le vane speranze, e'l vano dolore;
Ove sia chi per prova intenda amore,
Spero trovar pietà, non che perdono.*

PETRARCA.

B U D Á N,
A' Királyi Universitas' Betűivel

1 8 0 1.

nélkül, hogy magamat ezen dicső lelkekhez hasonlítani merném vagy akarnám (mert a bölcs úgy is tudja, mit tartson játékomról, akármit mondjak; a nem bölcs pedig akármit tartson, mindegy), azt mondom: hogy, ha *Petrárka* és mások előttem nem énekeltek volna is, én Himfyt mégis írhattam volna, és így talán még nagyobb eredetiséggel: mert a mi az emberben vagyon, az jöhet is az emberből.

De ha *Gyöngyösi, Zrinyi, Orczy, Faludi, Ányos, Bacsányi, Virág, Kazinczy, Versegby*, és főképen nyelvünk Adelungja, még a sírnak partján is buzgó, ősz *Szabó Dávid*, előttem magyarul nem írnak vala: hát ha három *Petrárka* lakik vala is kebelemben, Himfy még se születhetett volna. S csak ezen részről érdemelhetek dicséretet a feljebb említett hazafiakkal együtt, csak azért, hogy magyarul írtam, ha az, a mivel minden hazafi tartozik, *hazájának és nemzetének szolgálni*, dicséretet érdemel./.../

Azonban most van ideje, hogy hazájáért, nemzetéért, nyelvéért minden hazafi tegyen, a mit tehet. Most van ideje és foganatja a jó hazafiságnak. Ki-ki áldozzon, a mivel tud! A jó hazafiság első kötelesség, első érdem. Szívvel, észszel teljesíthetjük ezen édes kötelességünket. Háromszor boldog, a ki mind a hárommal áldozhat! Háromszor átkozott, ki mind a hárommal bír, és egyikkel sem cselekszi! A mely nemzetnek nyelve nincs, annak nincs hazája; és csak a szerencsés időnek tulajdoníthatja, hogy az ilyen nem nemzetet, hanem csoportot, más nagy nemzet el nem nyeli. Nem a föld, nem a folyók tartják öszve a nemzetet, hanem a nyelv. A magyar, kenyeret is alig kérhet magyarul az ő idegeneket tápláló és gazdagító fővárosaiban. A nyelv által közli szívét, esztét egyik ember a másikkal. A tudományokat, mesterségeket: egy szóval a culturát csak a nyelv által tehetjük magunkévá. Idegen nyelvek által csak legkisebb része miveltehetik nemzetünknek; s épen azon része, melynek culturájával nem a haza él, hanem idegenek. Az a nyelv egy nemzetnek, ami a napfény az eleven világnak./.../

KISFALUDY SÁNDOR

Himfy szerelmei

(RÉSZLET)

I. ÉNEK

*Mint az őzek az erdőben,
A halak a vizekben,
Madarak a levegőben,
A méhek a kertekben:
Oly szabadon s kedvem-telve
Éltem egykor napjaim;
Vigan lejtve s énekelve
Üzém kicsiny bajaim.*

*Erő vala tetememben,
Minden bajt megláboltam;
Tehetség volt tűzlelkemben,
A sorsot csak gúnyoltam;
Nem esmérven veszedelmet,
Nagy dolgokat koholtam;
Nem esmertem a szerelmet –
Egek, be boldog voltam!*

*De most oda boldogságom,
Oda örömnapjaim!
Oda van szép szabadságom,
Hajh, meggyűltek bajaim! –
Egy gőgös Szép megsebzette
Csalt nem sejtett szívemet;
S tehetetlen rabbá tett
Fellengve járt lelkemet!*

KISFALUDY SÁNDOR.

LIPTÁK GÁBOR

Kisfaludy Sándor

Kisfaludy Sándor 1772. szeptember 27-én atyja sümegi házában született, s ott élt hatéves koráig. Atyja, Kisfaludy Mihály Zala megyei birtokos, kemény, büszke, szigorú ember, nagy pörlekedő, nyelveket tanult magyar nemes, aki maga is verselgetett. 1146-ig vezette vissza családfáját, a költő maga is nemegyszer emlegette, hogy a Kisfaludyak Csáktól, Szabolcs fiától származtak. Eredeti szálláshelyük: Csákvár, de nevüket később szerzett jószágukról, a Sopron megyei Kisfaludról vették. Kisfaludy Mihály azonban nemcsak zalai földbirtokos volt, hanem Győr megyei főszolgabíró is. Ezért költöztek át a Győr megyei Tétre, ahol később a másik fiú: Kisfaludy Károly született.

A régi katolikus család elsőszülött sarja: Sándor természetesen katolikus gimnáziumba került. Győrött, ahol „csuda talentum” hírében állott, 1783–88 között kitűnően tanult. Már ebben az időben írt magyar verseket, zenét tanult és szépen hegedült. 1788-ban aztán a pozsonyi királyi katolikus akadémián „filozófiai oskolákat” végzett, s egy évig „törvényt” tanult. Úgy látszik, nem valami jól, mert szigorú és elégedetlen atyja 1791–92 telén már otthon tartotta Tétén. Ott gyakornokoskodott mellette, hogy szeme előtt

kúriák, berendezését széthurcolták, a bútorokat felfürészelték, elégették, ellopták, kiárusították.

Hosszú-hosszú küzdelem után, amit írók, újságírók, tanárok, muzeológusok, építészek, alkalmi vendégek, táj- és természetvédő egyesületek a maguk igen szerény eszközeivel a közhatalommal szemben folytattak, végül is eredményre vezettek. A hivatalosság, fogcsikorgatva ugyan, de meghátrált, mert megijedt, összekotort valami pénzt az üres zsákok aljából és hozzá lehetett kezdeni a ház felújításához, azaz újjáépítéséhez.

A mostani, az 1990-es az *ötödik* múzeumalapítás Kisfaludyék badacsonyi házi táján. A költőnek ugyanis volt egy kis présháza is, néhány méterrel feljebb, mint a Szegedy Róza-ház, s ebben a Balatoni Szövetség 1886-ban szerény emlékszobát rendezett be. Ahol most nem éppen csendes külföldi turisták iszogatják azt a bort, amelyet badacsonyinak gondolnak – a hit csodákat művel, hegyeket indít meg. Néhány esztendeig létezett az emlékszoba, Kisfaludy személyes használati tárgyaival, néhány könyvének első kiadásával és kézírataival. Ezt az anyagot később átvitték a Szegedy Róza-házba.

1935-ben volt a következő múzeumalapítás, akkor már mai helyén, a költőnek és feleségének őszi otthonában. Mert voltaképpen őszi ház volt ez mindig. Tavasszal vagy nyáron a gazda csak néha-néha jött el Sümegről, beszélni a vincellérrel, kulcsárral, kiadni egy-egy rendelkezést vagy éppen séggel határozott cél nélkül, egyszerűen csak szétnézni a birtokán: jól megtették-e amit korábban elrendelt, érik-e a szőlő, elvégezték-e azokat a munkákat a házon, istállókon, amiket előírt? Az ősz volt a badacsonyi tartózkodás igazi ideje. A szüret!

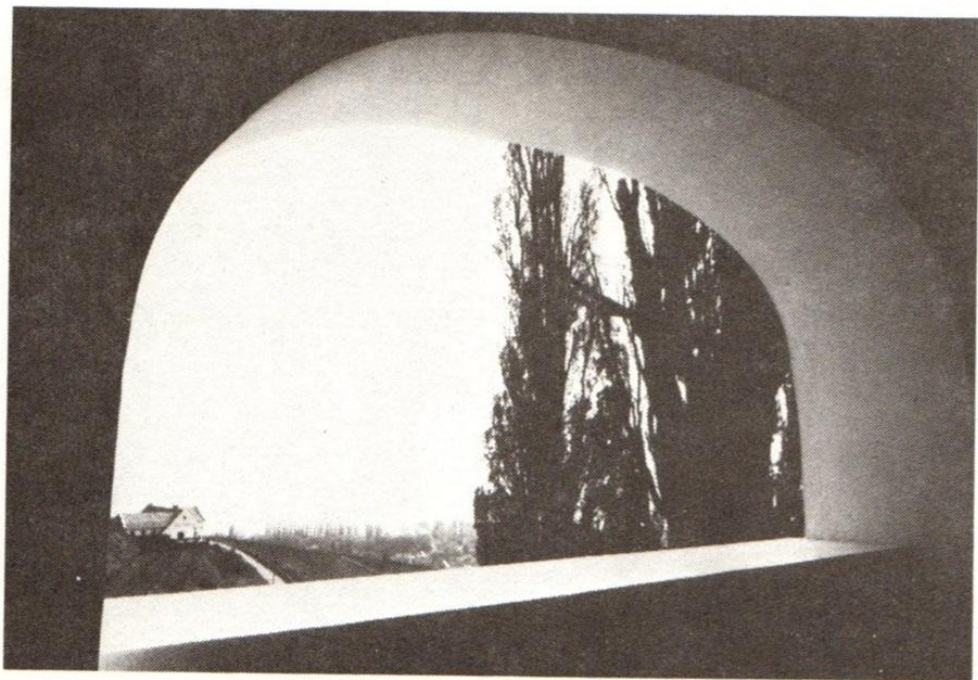
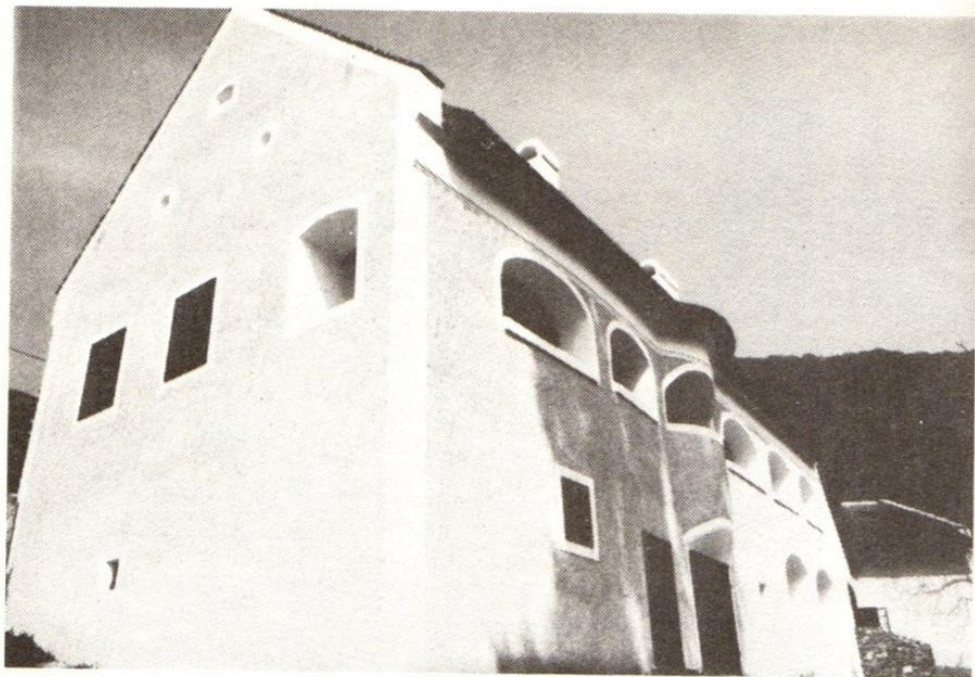
A szüretre egész nyáron készültek. A familiákban emlegették: ha majd az ősszel találkozunk Badacsonyan!

A hegynek igazi évadja nyárvég és az ősz; augusztus végétől november közepéig. Ez időben érkeznek tulajdonosok és vendégek. S aki szeptember táján kél útra meglátogatni szőlőtulajdonos rokonát, tudhatja, hogy a badacsonyi háza környékén találja meg. A férfiakat a pincék körül vagy a szőlősorok között, az asszonyokat az udvaron vagy a szobákban, a főzőkanál, esetleg a spinét körzetében. Nagy főzések, nagy trakták, nagy zenélések és mulatások esnek ilyenkor. Emlékezetes találkozások, népes baráti, rokoni összejövetelek. Egyszer a fiatal *Deák Ferenc* is átjött Badacsonyba Kehidáról, mint Pesten évtizedekkel később Jókainak elbeszélte, de akkor megfogadta, hogy badacsonyi szüreti meghívást többé nem fogad el, mert olyan jó volt, hogy négy napig ottfelejtette magát.

Jakab Ferenc győri tanár Kisfaludyné Szegedy Róza élete című könyvecskéjében (a győri Egyházmegyei Alap adta ki 1936-ban) így írja le az

Mezőszegedi
Szegedy Róza

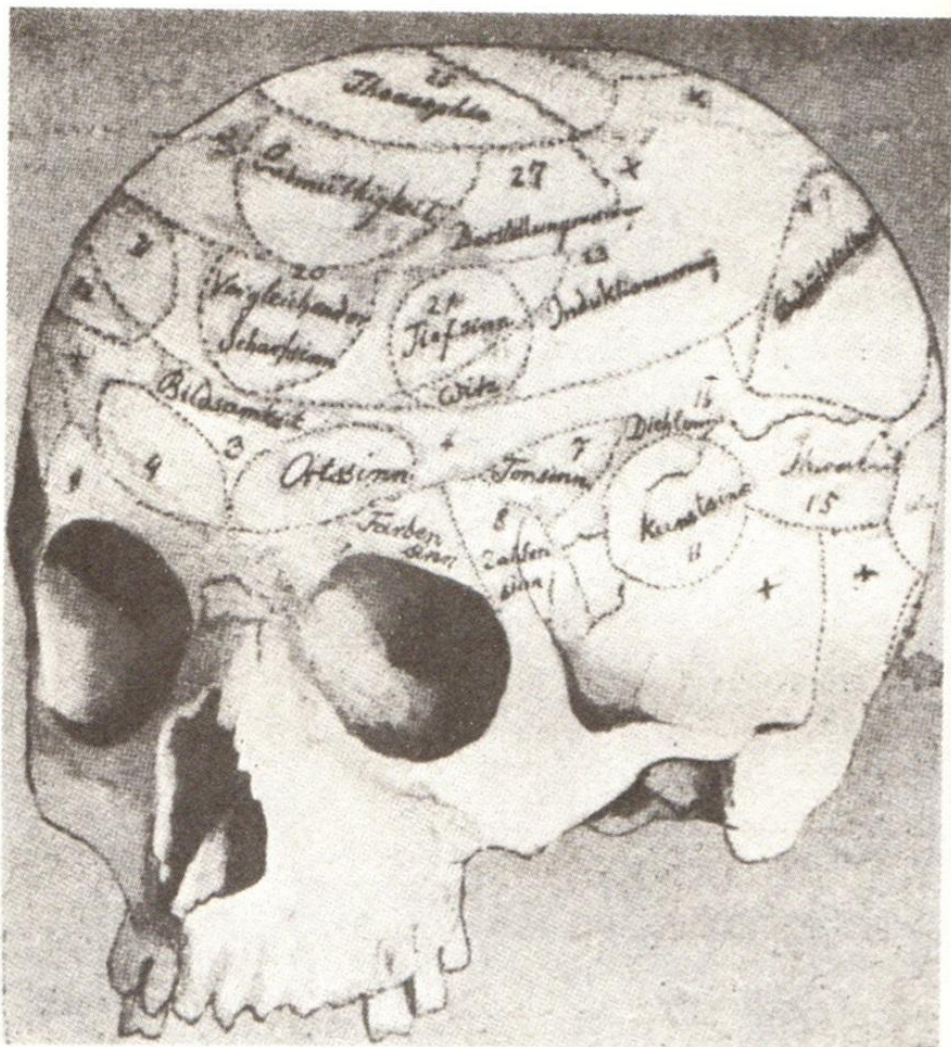

64

65

I. JEGYZETEK

¹ Novalis: „Meg van alapítva az örökkévalóság birodalma, békében és szeretetben csitul el minden küzdelem; elmúltak a fájdalmak hosszú álmai és Sophie lesz a szívek örök királynője.”

² Hölderlin: „A legmagasztosabb dolog, amit a bölcsek kigondoltak, s még bölcsebbek megtettek, tiszta szívvel élni.”

³ Kisfaludy Sándor előszava az 1807. évi kiadáshoz készült, a Himfy szerelmei közös cím alatt bevezetve az ismét kiadott Kesergő szerelem és az először kiadott Boldog szerelem ciklusát.

⁴ Parny: „Mit bánom a szellemeskedők lármázását? És a közönség szigorú ítéletét? Én szerelmes ember vagyok s éppen szerző nem vagyok.”

⁵ Rousseau: „Ez a könyv nem azért készült, hogy forogjon a nagyvilágban, és csak nagyon kevés olvasónak való. Vissza kell tetszenie az ájtatoskodóknak, a kéjenceknek, a filozófusoknak, bántania kell a gáláns hölgyeket – de bizonyára senkinek, akinek tetszik, nem fog középszerűen tetszeni.”

⁶ Dulce est desipere in loco! – Az édesség helyén oktalan!

⁷ Herder: „A szerelem örület, egy szent örület!”

⁸ Appendix III. Teli sorok (Kisfaludy Sándor írásaiból).

TARTALOM

3330 VARNAI MŰTEREM
Szent István tér 2.
Tel: 52-020

<i>Kisfaludy Sándor életrajzi adatai</i>	4
--	---

Himfy szerelmei

<i>KISFALUDY SÁNDOR Előszó</i>	7
<i>KISFALUDY SÁNDOR Himfy szerelmei (részlet)</i>	11

Élet és mű

<i>HAMVAS BÉLA Egy költő apológiája</i>	23
<i>LIPTÁK GÁBOR Kisfaludy Sándor</i>	37
<i>TAMÁS ISTVÁN A ház és asszonya</i>	57

Appendix

<i>I. Jegyzetek</i>	73
<i>II. Illusztráció</i>	74
<i>III. Teli sorok (Kisfaludy Sándor írásaiból)</i>	75
<i>IV. Kiadások</i>	83
<i>V. Irodalom</i>	84
<i>VI. Idegen nyelvű összefoglaló</i>	86

3.) A magyar államjelenetén vége felé
azon áll, miszerint föltörve minden
szükségűk, mikélyt magában mindenaj
nál jobb s állandóság tapasztalás
fényes óra, a helyett hogy több magány
lesz, vagy talán több híveket egy
keresésbe olvasva, a híveket jóra
munkálatok, csak hogy inkább munka,
terülő, újrozás tagolhat gyűjtés maga mellett,
is híveket igyekezős is aha talán egyben be
az ország, karta köztársaság a híve,
"művelés" rovására. Az a kérdés: ez a
állat a magyar államjelenetén továbbra
"művelés", sőt megőző léte, hivatala a
"ket" a egy fövegyhatóság? — mert
A "híve" az a "sola" s "nyugat" köve,
is ha fizeti, jogszerű is van az. A köztársaság
pedig, a jobbhad köztársaság is köztársaság,
sem csak híveket elgáncol, hanem saját
helyett is köztársaság gyűjtés.

4.) B. Fűvészt, híve, híve, sola híve, hat
sola, vegyes, híve, Publicus gyűjtés
őve, de — is erre jól figyelemmel — az
évnek legfontosabb helyében, midőn a "híve"